

**ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

«РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОКОПРОДУКТІВ»

Виконав:

студент освітнього ступеня

«Магістр»

освітньо-професійної програми

«Економіка»

спеціальності 051 «Економіка»

денної форми навчання

Приймак Владислав Олександрович

Керівник:

д.е.н., професор Місюк М.В.

Оцінка захисту:

Національна шкала _____

Кількість балів ____ Шкала ECTS ____

« ____ » _____ 2018р.

Допускається до захисту:

« ____ » _____ 2018р.

Гарант освітньо-професійної

програми «Економіка»

спеціальності 051 «Економіка»

д.е.н., професор Місюк М.В.. _____

м. Кам'янець–Подільський, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	8
1.1. Сутність ринку, його складові та функції	8
1.2. Стан світового ринку молока і молочної продукції та особливості його формування в Україні.....	24
1.3. Методика дослідження та прогнозування розвитку ринку молока та молочної продукції	37
Висновки до першого розділу	47
РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ МОЛОКА У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	49
2.1. Стан і тенденції виробництва та реалізації молока в регіоні.....	49
2.2. Економічна ефективність виробництва молока	67
2.3. Товарні ресурси молока та їх використання.....	76
Висновки до другого розділу.....	91
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	93
3.1 Основні напрями розвитку регіонального ринку молока та молочної продукції в регіоні	93
3.2. Шляхи підвищення якості молока та молочної продукції	107
3.3. Державна підтримка та регулювання ефективного функціонування ринку молока та молочної продукції.....	122
Висновки до третього розділу	132
ВИСНОВКИ	135
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	138
ДОДАТКИ	147

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України важливим питанням є пошук шляхів ефективного функціонування продовольчого ринку, оскільки його стан визначає рівень забезпеченості населення продуктами харчування. Серед основної сукупності продовольчих ринків одним із найбільш важливих є ринок молока та молочної продукції, який ще донедавна займав стійкі позиції щодо обсягів виробництва та споживання на світовому ринку молочної продукції. Однак тривалий перехідний період від централізованої системи до ринкової економіки відобразився на розвитку даного ринку. Нинішня ситуація в молочної галузі далека від задовільної, а в більшості регіонів - кризова. Наслідком ситуації, що склалася, стало скорочення поголів'я молочної худоби, зниження її продуктивності, зменшення обсягів надходження молока на переробні підприємства. У важком стані знаходяться і значна частина переробних підприємств, які, з одного боку, зайняті пошуком необхідних ресурсів сировини у прилеглих зонах її виробництва, а з іншого – не використовують повною мірою потужності для виробництва молочної продукції через відсутність інфраструктури збуту та низької купівельної спроможності населення. Тобто ринок молока та молочної продукції, яка має особливі вимоги щодо строків реалізації, переробки і зберігання, залишається недостатньо сформованим. Надзвичайно вразливим є економічний бік проблеми.

З огляду на вищевикладене виникає необхідність проведення наукових досліджень щодо сучасного характеру регіональних особливостей формування ринку молока та молочної продукції, динаміки структурних змін у розвитку виробництва і на цій основі обґрунтування основних напрямів та параметрів розвитку ринку молока та молочної продукції на найближчі роки і середньострокову перспективу. Вирішення цих питань особливо важливо для Хмельницької області, оскільки виробничий потенціал молокопродуктового

підкомплексу регіону за умови його ефективного використання, може задовольнити як власну потребу в молоці та молочній продукції, так і потреби інших регіонів.

Питанням розвитку молочного скотарства і виробництва молока, теоретичним і практичним аспектам формування та функціонування ринку молока та молочної продукції присвячено ряд наукових праць вчених економістів-аграрників. Серед них наукові розробки Бойка В.І., Зимовця В.А., Березівського П.С., Ільчука М.М., Камілової С.Р., Канінського П.К., Коржинського М.П., Месель-Веселяка В.Я., Макаренка Ю.М., Місюка М.В., Саблука П.Т., Пархомця М.К., Шкільова О.В., Шпичака О.М. та інших вчених. Разом з тим потребують подальшого дослідження питання щодо розвитку молочної галузі, шляхів відтворення поголів'я, структури стада в різних категоріях господарств, концентрації виробництва та його міжгалузевої інтеграції в сучасних ринкових умовах. Ці ж проблеми стосуються і кожного окремого регіону, зокрема щодо адаптації молочної галузі до економічних, агроекологічних, соціальних та інших умов.

Практична значимість невирішених проблем обумовила вибір теми, її актуальність і цільову спрямованість магістерської роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської є обґрунтування теоретичних і методологічних положень формування та особливостей ринку молока та молочної продукції та розробка пропозицій і заходів щодо напрямів його розвитку й забезпечення ефективності функціонування в регіоні.

Для досягнення зазначеної мети в роботі вирішувалися наступні завдання:

- розкрити економічну сутність поняття “ринок”, узагальнити умови його становлення, основні завдання та функції;

- визначити особливості формування та функціонування ринку молока і молочної продукції, враховуючи як регіональні аспекти його розвитку;
- здійснити комплексну оцінку стану молочного скотарства у Хмельницькій області та його економічної ефективності;
- визначити проблеми молокопереробних підприємств регіону, зокрема особливості їх діяльності в сучасних умовах, міжгалузевих відносин і формування ресурсів сировини;
- проаналізувати рівень споживання молока та молочної продукції в регіоні, виявити основні тенденції у формуванні попиту на продукцію;
- обґрунтувати основні прогностичні параметри розвитку ринку молока та молочної продукції у Хмельницькій області на перспективу;
- запропонувати шляхи підвищення якості молока та молочної продукції та розробити пропозиції щодо виробництва екологічно чистого молока в регіоні.

Об'єкт дослідження – процес формування і функціонування ринку молока та молочної продукції у Хмельницькій області.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних положень формування та ефективного функціонування ринку молока в регіоні.

Методи дослідження. Методологічною та теоретичною основами дослідження є основні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань основ ринкових відносин та проблем формування і розвитку продовольчих ринків, а саме ринку молока та молочної продукції.

У процесі розробки поставлених у роботі завдань використовувались такі методи економічних досліджень: статистичних групувань (при дослідженні впливу ряду чинників на ефективність виробництва), порівняльного аналізу (для зіставлення фактичних показників з прогнозованими; даних звітних та попередніх років), графічний (для

наочного зображення схем та певних явищ), кореляційно-регресійного (для визначення кількісної та якісної оцінки зв'язку між показниками досліджуваного об'єкта), економіко-статистичний (для виявлення тенденцій і закономірностей розвитку ринку молока та молочної продукції), розрахунково-нормативний (при прогнозуванні чисельності поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах), екстраполяції (для передбачення параметрів розвитку молочного скотарства), балансовий (при обґрунтуванні балансу молока та молочної продукції), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків і пропозицій), аналізу і синтезу, експертних оцінок та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних аспектів формування і розвитку ринку молока в Хмельницькій області, а саме:

удосконалено:

- організаційно-економічні заходи, спрямовані на стабілізацію та подальше нарощування виробництва конкурентоспроможної сировини, стосовно внутрішнього попиту та кон'юнктури зовнішнього ринку;

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані пропозиції щодо ефективного функціонування ринку молока та молочної продукції в регіоні сприятимуть стабілізації й подальшому нарощуванню виробництва конкурентоспроможної продукції для забезпечення як внутрішніх потреб регіону, так і участі у зовнішній торгівлі. Одержані результати роботи можуть бути використані органами державного управління при розробці комплексних регіональних програм розвитку галузі як у Хмельницькій області, так і в інших регіонах України, а також в практичній діяльності сільськогосподарських та молокопереробних підприємств.

Особистий внесок здобувача. Результати наукового дослідження, які містяться в дисертаційній роботі і виносяться на захист є самостійною роботою автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи доповідались та обговорювались на всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції Херсонського державного аграрного університету «Актуальні питання сучасної економіки» (м.Херсон 10-12 грудня 2018 р.). Опубліковано тези «Сутність та складові ринку молока».

Обсяг та структура дисертаційної роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота викладена на 137 сторінках комп'ютерного тексту, містить 29 таблиць, 12 рисунків та 76 джерел використаної літератури.

ВИСНОВКИ

1. Ринок молока та молочної продукції і його регіональні складові є одним із найважливіших сегментів продовольчого ринку, від ефективного функціонування якого залежить забезпечення населення необхідними продуктами харчування. Дослідження показали, що для молокопродуктового підкомплексу Хмельницької області, порівняно з іншими регіонами, характерні кращі показники щодо обсягів виробництва молока, в тому числі на душу населення, нижчі темпи скорочення поголів'я ВРХ, корів та їх продуктивності, ніж у цілому по країні, розвинута молочна промисловість.

Проведений аналіз стану молочної галузі в регіоні за період 2010-2017 рр. вказує на динамічний характер змін у напрямі деформації її структури щодо показників співвідношення виробленого молока та різновекторності тенденцій і напрямів розвитку в різних категоріях господарств в умовах диверсифікації виробництва і товарної пропозиції молочної сировини.

2. Дослідження використання ресурсів молока, зокрема, динаміки показників його товарності, що характеризують ринкову спрямованість виробництва, виявило різкий ріст товарності молока в господарствах населення регіону з 44,3 до 50%. Це свідчить про вичерпність ресурсів сировини у цій категорії господарств і різке обмеження власного споживання. Водночас в регіоні спостерігається зростання пріоритету переробних підприємств як каналу реалізації молока товаровиробниками.

3. Економічна ефективність виробництва молока в більшій частині дрібних сільськогосподарських підприємств залишається низькою. Дослідження підтверджують кореляційну залежність кінцевих результатів від обсягу (концентрації) виробництва, собівартості продукції і продуктивності худоби. Водночас, потенційні можливості великотоварних підприємств щодо збереження галузі й нарощування виробництва ще не втрачені.

4. Удосконалення роботи молокопереробних підприємств необхідно проводити в напрямі нарощування виробництва конкурентноспроможної

молочної продукції, поліпшення її асортименту та гарантування якості з метою задоволення попиту в молочних продуктах на внутрішньому і зовнішньому ринках; переходу до комплексних, ресурсозберігаючих безвідходних технологій з ефективною переробкою вторинних ресурсів; встановлення взаємовигідних довгострокових відносин із товаровиробниками молочної сировини.

5. Прогноз основних параметрів розвитку ринку молока та молочної продукції на період 2018-2020 рр. передбачає поліпшення забезпечення ними населення Хмельницької області. Розрахунки свідчать, що при раціональному використанні наявного виробничого потенціалу молочного скотарства регіону виробництво молока в усіх категоріях господарств у 2020 р. становитиме 634,2 тис. тонн. Такий обсяг молока дає можливість довести фонд споживання молока та молочної продукції (в перерахунку на молоко) до 361,6 тис. тонн, що в розрахунку на душу населення становитиме 283 кг.

6. Для швидкого нарощування молочного поголів'я корів запропоновано відтворення тваринницьких ферм у сільськогосподарських підприємствах шляхом разової закупівлі телиць або нетелей у племінних господарствах регіону та України.

7. Якість та безпека молока та молочної продукції стають основними критеріями сучасного споживача.

Для підвищення якості молочної сировини в сільськогосподарських підприємствах пропонується застосування комплексної системи управління якістю, якою передбачається впровадження науково обгрунтованої системи заходів, застосування методів і засобів, спрямованих на забезпечення необхідного рівня якості молока та постійного поліпшення його на всіх стадіях – виробництва, зберігання, транспортування та реалізації.

8. Дослідження доводить необхідність виробництва екологічно чистого молока, в першу чергу для потреб дитячого харчування як в Україні, так і у Хмельницькій області зокрема. Виробництво його ускладнюється відсутністю відповідної правової бази, технічного регламенту та

інформаційного забезпечення як виробників, так і споживачів. Першочерговим завданням є прийняття закону про екологічне сільське господарство. Розрахована потреба в екологічно чистому молоці для виробництва дитячого харчування становить для Хмельницької області в 2018 р. 3,2 тис. тонн, в 2020 р. – 3,2, для України – відповідно 108 та 106,9 тис. тонн.

9. Ефективне функціонування ринку молока та молочної продукції базується на двох взаємозв'язаних блоках: ринковому механізмі самоорганізації та системі державного регулювання. Удосконалювати механізм державної підтримки та регулювання розвитку ринку молока та молочної продукції потрібно у напрямку: створення конкурентного середовища на ринку; забезпечення еквівалентності обміну між сферами АПК; здійснення фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників; удосконалення системи ціноутворення на молоко та молочні продукти; стабілізації та зростання платоспроможного попиту споживачів; створення на державному рівні системи цінового моніторингу та інформації щодо аналізу та прогнозування кон'юнктури ринку молока та молочної продукції. Автор вважає, що держава повинна делегувати частину своїх функцій місцевим органам влади, зокрема щодо підвищення ролі їх у формуванні територіально-господарських одиниць товарного виробництва сільськогосподарської продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. I. Yasinetska Modeling of the filtration processes in a rectangular area soils using the darcy management [Текст] /I. Yasinetska, A. Olijnyk, L. Shtaier, O. Belei, R. Stasyuk // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies ISSN 1729-3774 6/10 (90) 2017 p.p. 24-30.
2. I.Yasinetska Forming the concept of intellectualization of information support for enterprise management [Текст] / I. Yasinetska, A. Grinko, T. Bochulia, P. Hrynko, Ia. Levchenko // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies ISSN 1729-3774 5/3 (89) 2017 p.p. 4-14.
3. Tortoises Triumph: Gradual Changes Transform the Dairy Industry // Agricultural Outlook. – 2002. – December. - P. 8-10.
4. Айрапетов А.М. Таблицы исчисления среднегодовых темпов роста, прироста и снижения. – 4-е изд., доп. – М.: Статистика, 1979. – 222 с.
5. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: КНЕУ, 2004. – 624 с.
6. Березівський П.С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні. – Львів: Українські технології, 1998. – 256 с.
7. Бойко В.І. Оцінка сучасного стану АПК і продовольчого ринку //
8. Бойко В.І., Коржинський М.П., Козак О.А. Молочне скотарство: проблеми і напрями його подальшого відродження // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 32-36.
9. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна, - 5-е изд. доп. и перераб. – М., 2002. – 1280 с.
10. Брижко А.І. Молоко // Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К.: Головна редакція УРЕ, 1971. – Т. 2. – с. 341.
11. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. В трёх томах. Т. 2.– М.: Мысль, 1975. – 696 с.

12. Дубровін В.О., Войтюк Д.Г., Іванишин В.В., Погорілий В.В., Шустік Л.П. Ринок сільськогосподарської техніки в Україні // Науковий вісник НАУ. – К.: НАУ. – 2005, №80. – Част. 1. – С. 13-28.
13. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: Моногр. / За ред. П.Т. Саблука і В.І. Бойка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с.
14. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Ред. кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 848 с.
15. Економічна теорія: Навч. посібник / За ред. П.Т. Саблука. – 4-е вид., перероб. та доп. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 560 с.
16. Економічний механізм формування та функціонування лізингових відносин / В. В. Іванишин // Економіка АПК. – 2002. - № 11. – С. 49-53.
17. Закон України від 23 березня 2000 р. №1602-III “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” // Офіційний вісник України. – 2000. - №16. – С. 21.
18. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1870-15 “Про молоко та молочні продукти” // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 47. – С. 1892.
19. Закон України від 27 грудня 1997 р. №771 “Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини” (із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 13 вересня 2001 р. №2681-III) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 1. – ст. 2.
20. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій європейських країн та США [Текст] / Іванишин В. В., Дудзяк О. А. // Зб. наук. пр. ПДАТУ. – Кам’янець-Подільський, 2016. – Вип. 24, ч. 3 : Економ. науки. – С. 5-10.
21. Зимовець В.Н., Ільчук М.М. Економічне регулювання молочного виробництва в країнах Європейського Союзу // Економіка АПК. – 2001. – № 6. – С. 124-128.
22. Іванишин В.В. Методологічні основи техніко-технологічного переоснащення сільськогосподарського виробництва / В. В. Іванишин // Економіка АПК. – 2003. - № 12. – С. 3-5.

23. Іванишин В.В. Науково-технічна політика в сільському господарстві [Текст] / В. М. Булгаков, Д. Г. Войтюк, В. В. Адамчук, В. В. Іванишин // Вісник аграрної науки. – 2007. - № 3. – С. 5-10.
24. Ільчук М.М. Виробництво молока та ринок молокопродуктів. – К.: Аграрна наука, 2001. – 217 с.
25. Канінський П.К. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств: монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 348 с.
26. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег: Пер. с англ. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
27. Кінаш І.А. Аналіз ефективності інноваційно-ресурсної та логістично-маркетингової компонент організаційного механізму управління в умовах євроінтеграційної трансформації підприємства [Текст] /Кінаш І.А., Р. П. Шерстюк, О. Б.Погайдак, О. І. Кузьмак // Вісник Одеського національного університету. Економіка. Вип. 5, Том. 20 – Одеса: ОНУ, 2015. С.122-127.
28. Кінаш І.А. Диверсифікаційні засоби забезпечення стабільного розвитку переробних підприємств в умовах економічних трансформацій [Текст] /Кінаш І.А., Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак // Монографія. Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя. Тернопіль, 2010. 524 с.
29. Кінаш І.А. Реалізація маркетингової стратегії підприємства з використанням інтернет-технологій[Текст] /Кінаш І.А. // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2 [40]. – С. 367-371.
30. Кінаш І.А. Управління диверсифікацією як засобом забезпечення стабільного розвитку переробних підприємств : автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.04 / [Ірина Анатоліївна Кінаш](#) . – Тернопіль : Б.в., 2011 . – 20 с. Молочний бізнес в Україні і світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://milkua/info/index/php?p=1>
31. Кінаш І.А. Управління сільськогосподарським підприємством з використанням інформаційних технологій [Текст] / Кінаш І.А. // Сталий

- розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2012. № 2 (12). С. 50-53.
32. Коваленко Н.Я. Экономика сельского хозяйства с основами аграрных рынков: Курс лекций. – 2-е изд. – М.: ТАНДЕМ: ЭКСМО, 1999. – 448 с.
33. Коваленко Ю.С. Аграрний ринок України: організація та управління. – К.: ІАЕ УААН, 1998. – 108 с.
34. Козак О.А. Виробництво та використання молока в особистих селянських господарствах // Агроінком. – 2006. - № 1. – С. 104-106.
35. Козинська О.А. Молочне скотарство Вінниччини на шляху до ринку // Економіка АПК. – 2001. – №3. – С. 90-92.
36. Крисальний О.В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. – 1998. – № 7. – С. 90-92.
37. Курс економіки: Учебник. – 2-е изд., доп. / Под ред. Б.А. Райзберга. – М.: ИНФРА, 1999. – 716 с.
38. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). – К., 1997. – 455 с.
39. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.
40. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. 1-го изд. – М.: Республика, 1992. – Т. 1. – 399 с.
41. Маршал А. Принципы экономической науки: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. – Т. 2. – 312 с.
42. Методичні рекомендації по формуванню і розвитку ринку молока // В.І. Бойко, М.П. Коржинський, О.А. Іванова та ін.; За ред. В.І. Бойка. – К.: ІАЕ. – 1994. – 79 с.
43. Місюк М. В. Методологія визначення та аналізу ефективності діяльності суб'єктів молокопродуктового підкомплексу / М. В. Місюк, Н. М. Суліма // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Фінанси і кредит" : науково-методичний журнал. - 2011. - N 1. - С. 267-271.

44. Місюк М. В. Становлення та розвиток регіонального ринку молока / М. В. Місюк, М. В. Заходим // Вісник Одеського національного університету. Сер. Економіка. - 2014. - N 19 вип.3/1. - С. 199-204.
45. Місюк М.В. Формування та розвиток регіонального ринку продукції скотарства [Текст] : монографія / М. В. Місюк ; М-во аграр. політики та продовольства України, Поділ. держ. аграрно-техн. ун-т. – Херсон : Грінь Д.С., 2013. – 344 с. ISBN 978-617-7123-04-9.
46. Місюк М.В. Вплив ринку м'ясо-молочної продукції на рівень продовольчої безпеки країни // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. Том 19. Випуск 2/2. – 2014. – С.130-134.
47. Місюк М.В. [Державна підтримка ринкового розвитку тваринництва](#) / М. В. Місюк // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2014. – № 1. – С. 15–27.
48. Місюк М.В. Зростання ефективності кормовиробництва на інноваційних засадах / М. В. Місюк // Економіка АПК, 2013. - № 3. – С.81-87.
49. Місюк М.В. Поліпшувати структуру підприємницької діяльності у виробництві м'яса // Економіка АПК. – 2001. – №8. – С. 117-120.
50. Місюк М.В. Ринок продукції скотарства [Текст] : монографія / М. В. Місюк ; М-во аграр. політики та продовольства України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. – Київ : ННЦ "ІАЕ" , 2012. – 330 с. - ISBN 978-966-669-396-2
51. Місюк М.В. Теоретичні аспекти економічних відносин виробників продукції скотарства та підприємств по її переробці / М.В. Місюк // Економіка АПК. - 2012. № 10. - С. 26-33.
52. Місюк М.В. Формування регіонального ринку м'ясної продукції [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02 / М.В. Місюк ; Ін-т аграр. економіки УААН. – К., 2002. – 19 с.
53. Місюк М.В. Функції маркетингу на ринку продукції тваринництва у сучасних умовах / М. В. Місюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – № 8. – С. 209-217.

54. Молочнопромисловий підкомплекс України: стан і напрями розвитку. – К.: ІАЕ, 1998 – 82 с.
55. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України. – К.: УДУХТ, 2011. – 328 с.
56. Основи економічної теорії / Під редакцією В.О. Білика. – К.: Академпрес, 1994 – 263 с.
57. Основи економічної теорії / С.В. Мочерний, С.А. Єрохін, Л.О. Каніщенко та ін.; За ред. С.В. Мочерного. – К.: Академія, 1997. – 464 с.
58. Основи економічної теорії: Навч. посібник / В.О. Білик, О.І. Гойчук, П.Т. Саблук та ін.; За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: Інститут аграрної економіки, 1999. – 466 с.
59. Основи економічної теорії: Підручник / А.А. Чухно, П.С. Єщенко, Г.Н. Климко та ін.; За ред. А.А. Чухна. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.
60. Основи економічної теорії: Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Суспільне виробництво. Ринкова економіка / Ю.В. Ніколенко, А.В. Лемківський, В.А. Євтушевський та ін.; За ред. Ю.В. Ніколенка. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.
61. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / Г.Н. Климко, В.П. Нестеренко, Л.О. Каніщенко та ін.; За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк. – Знання, 1997. – 743 с.
62. Основы экономической теории: Учебник / С.В. Мочерный, В.К. Симоненко, В.В. Секретарюк, А.А. Устенко; Под общ. ред. С.В. Мочерного. – К.: Знання, 2000. – 607 с.
63. Пабат В.А., Вінничук Д.Г. Україна і світовий ринок молока // Тваринництво України. – 2005. – № 1. – С. 2-7.
64. Павлов И.П. Полное собрание сочинений. Том 2. Кн. 2-я. – М.-Л.: Издательство академии наук СССР, 1951. – 592 с.

65. Пархомець М.К. Організаційно-економічні основи розвитку молокопродуктового підкомплексу в ринкових умовах. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 346 с.
66. Петюх В.М. Ринкова економіка. Настільна книга ділової людини. – К.: Урожай, 1995. – 432 с.
67. Померанцев В.В. Расчёты в перспективном планировании. – М.: Экономика, 1966. – 127 с.
68. Порядок оплати за молоко залежно від гатунку, вмісту жиру та білка відповідно до вимог ДСТУ 3662-87 “Молоко коров’яче незбиране. Вимоги при закупівлі”. Галузеві рекомендації ГРУ 46.018-2002 // Тваринництво України. – 2002. - № 12. – С. 11-13.
69. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 1999 р. № 805 “Про порядок нарахування. Виплат і використання коштів, спрямованих для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними переробним підприємствам молоко та м’ясо в живій вазі” // Урядовий кур’єр. – 1999. – 20 травня.
70. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2002 р. №1589 “Про схвалення базисних норм масової частки жиру і білка у молоці коров’ячому незбираному” // Офіційний вісник України. – 2002. - № 44. – С. 141.
71. Продовольственный комплекс / Д.Ф. Вермель, В.Д. Гончаров, Н.К. Князев и др. – М.: Колос, 1982. – 303 с.
72. Производство молока / Отв. ред. акад. ВАСХНИЛ И.А. Даниленко. - Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Колос, 1972. – 336 с.
73. Рынок продовольства / За ред. Бойка В.І. – К.: ІАЕ УААН, 1996. – 278 с.
74. Річні нормативи заготівлі та структури кормів для різних видів тварин в залежності від їх продуктивності по зонах України: Практичний посібник. – Харків: Інститут тваринництва УААН, 2002. – 28 с.
75. Рынок: Сост. Чухно А.А.- К: Украина, 1995. - 448 с.

76. Савицька В.П. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів // Економіка АПК. – 2002. – № 11. – С. 102-106.
77. Святківська Е. Почто животинку тираните? // АгроПерспектива. – 2002. – № 1. – С. 11-13.
78. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови. – К.: ІАЕ, 2002. – 518 с.
79. Сільське господарство України. Статистичний щорічник України за 2017 рік / відповідальний за випуск О.М.Прокопенко, 2018
80. Сільське господарство Хмельницької області в 2017 році. Статистичний збірник / за ред. Начальника головного управління статистики Хомської П.О. Хмельницький, 2018
81. Сліпушко О. Політичний і фінансово-економічний словник: Сучасні словники України. – К.: Криниця, 1999. – 392 с.
82. Словник іншомовних слів / За редакцією члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1974. – 775 с.
83. Словник-довідник фінансиста АПК / За ред. П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненка. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1997. – 234 с.
84. Собінов В. Нові підходи до ціноутворення на сире молоко // Пропозиція. – 2004. – № 3. – С. 103-110.
85. Современный рынок: природа и развитие / Под ред. Э.П. Дунаева, И.Е. Рудаковой. – М.: МГУ, 1992. – 133 с.
86. Состояние молочной промышленности в мире // Молочная промышленность. – 2002. – № 2. – С. 4-8.
87. Стратегія розвитку агропромислового комплексу України. – К., 2005. – 120 с.
88. Схелаас Х. Молочная промышленность к 2010 г. // Молочная промышленность. – 1997. – № 5. – С. 12-13.
89. Технологія виробництва продукції тваринництва: Підручник / О.Т. Бусенко, В.Д. Столюк, М.В. Штампель та ін.; За ред. О.Т. Бусенко. – К.: Аграрна освіта, 2001. – 432 с.

90. Указ Президента України від 6 червня 2000 р. № 767/2000 “Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку” // Офіційний вісник України. – 2000. - № 23. – С. 20.
91. Україні – нову аграрну політику // Урядовий кур’єр. – 2005. – 29 листопада.
92. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
93. Хандруев А.А. Рынок // Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – М.: Энциклопедия, 1975. – Т. 22. – с. 452.
94. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. – К.: Слово, 2013. – 240 с.
95. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / За ред. О.М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000. – 585 с.
96. Черняков Б.А. Опыт США в развитии сельских районов // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2001. – № 11. – С. 13-17.
97. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
98. Экономика сельского хозяйства / В.А. Добрынин, Г.А. Петранева, А.В. Беляев и др.; Под ред. В.А. Добрынина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Колос, 1984. – 544 с.
99. Экономическая теория: Учеб. Пособие. - К.: Изд-во Европ. ун-та, 2001. – 247 с.
100. Ясінецька І.А. Екологічний менеджмент: еколого-економічні засади раціонального природокористування [Текст] / І.А. Ясінецька, Н. Б. Кирич, О. Б. Погайдак.- Навчальний посібник. Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя. Тернопіль, 2011. 267 с.